

**Διδάσκοντας την ελληνική γλώσσα στο Πανεπιστήμιο
του Αργυροκάστρου**

Teaching the Greek Language at the University of Gjirokastra

Ολιέτα Πόλιου

Πανεπιστήμιο Αργυροκάστρου «ΕκρέμΤσιαμπέϊ»

Περίληψη

Η εισήγηση αυτή έχει στόχο την προσέγγιση της ελληνικής γλώσσας, της μητρικής γλώσσας των μελών της Εθνικής Ελληνικής Μειονότητας στην Αλβανία, που διδάσκεται στο Τμήμα Ελληνικής Γλώσσας Λογοτεχνίας και Ελληνικού Πολιτισμού του Πανεπιστημίου Αργυροκάστρου «ΕκρέμΤσιαμπέϊ» από το 1993 έως σήμερα. Αντικείμενο μελέτης αποτελεί η διδασκαλία, η προβολή και η διάδοση της ελληνικής γλώσσας μέσα από τη δράση και το πρόγραμμα σπουδών του εν λόγω Τμήματος, για την κατάρτιση Ελληνοδιδασκάλων (για όλα τα μαθήματα στη μητρική γλώσσα) στα Δημοτικά κι Εννιάχρονα σχολεία της Εθνικής Ελληνικής Μειονότητας, κατά τη χρονική περίοδο 2006-2019.

Abstract

The purpose of this proposal is to approximate the Greek language, the mother tongue of the members of the Ethnic Greek Minority in Albania, which is being taught at the Department of Greek Language, Literature and Greek Civilization at the University of Gjirokastra “EqremÇabej” from 1993 to present. The subject of the study is the teaching, promotion and dissemination of the Greek language through the action and curriculum of this Department, for the training of Greek teachers (for all courses in the mother tongue) in the Elementary and Nine-Year Schools of the Ethnic Greek Minority, during the period 2006-2019.

Με την παρούσα εισήγηση επιχειρείται μια προσέγγιση της ελληνικής γλώσσας, της μητρικής γλώσσας, της Εθνικής Ελληνικής Μειονότητας στην Αλβανία από το 1912 έως το 2019.

Ως γνωστόν η Εθνική Ελληνική Μειονότητα είναι κληρονόμος του διαχρονικού πολιτισμού της «Ηπείρου» και κατ' επέκταση, η γλώσσα της, αποτελεί συνέχεια της γλωσσικής παράδοσης και κληρονομιάς του χώρου αυτού.

Οι νέες ιστορικές συνθήκες, για το τμήμα του ελληνισμού στο νεοσύστατο αλβανικό κράτος (1912), συντέλεσαν στην ανάπτυξη και εξέλιξη της ελληνικής γλώσσας, της μητρικής γλώσσας των Ελλήνων της Ε.Ε.Μ., η οποία αν και αποτελούσε συνέχεια της πανελλήνιας γλωσσικής παράδοσης, ακολούθησε διαφορετική πορεία, κυρίως, κατά την περίοδο του δικτατορικού καθεστώτος στην Αλβανία (1945-1990), στην οποία η ελληνική γλώσσα και κάθε ελληνικό στοιχείο βάλλονταν σε μεγάλο βαθμό με αποτέλεσμα η εξέλιξή της να έχει μία απόκλιση συγκριτικά με εκείνη της ελληνικής γλώσσας εντός των ελληνικών συνόρων.

Παρά τη χάραξη των συνόρων και την ένταξη του βόρειου τμήματος της Ηπείρου στο αλβανικό κράτος (1912), οι επαφές και οι σχέσεις των μελών της Ε.Ε.Μ. με τον εθνικό κορμό, Ελλάδα ήταν στενές. Από το 1912 μέχρι και τα μέσα της δεκαετίας του '40, πολλοί Έλληνες της Εθνικής Ελληνικής Μειονότητας εργάζονταν ή σπούδαζαν στην Ελλάδα και προμηθεύονταν διάφορα σχολικά βιβλία, ελληνικές εκδόσεις, περιοδικά κι εφημερίδες απ' αυτήν, με αποτέλεσμα οι επαφές αυτές να εξαλείφουν είτε μηδενίζουν την επίδραση της αλβανικής στην ελληνική γλώσσα του πληθυσμού της Ε.Ε.Μ.

Το 1945, με τη λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και την ανάληψη της εξουσίας από τους Αλβανούς κομμουνιστές, επικράτησε «πλήρης απομόνωση» κατά την οποία έκλεισαν τα σύνορα με συρματοπλέγματα και αποκόπηκε κάθε πνευματική επαφή με τον εθνικό κορμό, την Ελλάδα με αποτέλεσμα η ελληνική γλώσσα της Ε.Ε.Μ. να μην κατορθώσει να συμπορευτεί με την εξέλιξη της ελληνικής γλώσσας της μεταπολεμικής περιόδου της Ελλάδας.

Η γλώσσα στον προφορικό και γραπτό λόγο κατά τη χρονική περίοδο 1945-1990 αντικατόπτριζε τη μεγάλη επιρροή που ασκούσε η πολιτική εξουσία του Κομμουνιστικού Κόμματος και διαμόρφωνε ένα συγκεκριμένο τρόπο έκφρασης των ιδεών, αλλά και των διαφόρων διαδικασιών και γεγονότων.

Πολλές φορές στη γλώσσα της Ε.Ε.Μ. υπήρχαν αυτούσιες αλβανικές λέξεις, οι οποίες αφορούσαν, κυρίως, νέα λεξιλογικά προϊόντα, δηλ. δημιουργήματα της

αλβανικής γλώσσας, νέες πολιτικές έννοιες και ιδέες, που η ελληνική της Ε.Ε.Μ. σ' εκείνο το στάδιο εξέλιξής της δεν τις διέθετε.

Η γλώσσα της Ε.Ε.Μ. στην Αλβανία, τα 45 χρόνια της «απομόνωσης», δεν μπόρεσε, ως ζωντανός οργανισμός, να εμπλουτίσει το λεξιλόγιό της και να δημιουργήσει νέους εννοιολογικούς όρους, η φθορά και ο μαρασμός που υπέστη, την ανάγκασαν να αναπληρώσει τις ελλείψεις από την πλημμελή εκμάθησή της, με κακόζηλες φτιαχτές ελληνικές λέξεις ή με λέξεις της αλβανικής γλώσσας.

Γενικότερα, θα λέγαμε πως η γλώσσα των μεταπολεμικών χρόνων της Ε.Ε.Μ. ήταν ένα ακαλαίσθητο μίγμα μιας ιδιόμορφης γλώσσας και διάφορων δανεικών ξενικών λέξεων που δημιούργησαν, τις περισσότερες φορές, έναν λόγο χωρίς εκφραστικότητα και ευλυγισία και που έρχονταν σε αντίθεση με το γλωσσικό αίσθημα της Ε.Ε.Μ. στην Αλβανία.

Με την κατάρρευση του κομμουνιστικού καθεστώτος το 1990, καταργήθηκε η αισθητική μέθοδος του σοσιαλιστικού ρεαλισμού, γεγονός που έφερε μια γενική βελτίωση στη γλώσσα, κιαποκαταστάθηκαν οι επαφές (πλέον ελεύθερες) κι η επικοινωνία με την ελληνική γλώσσα του εθνικού κορμού, Ελλάδα με αποτέλεσμα ν' αραιώνεται η επικοινωνία με την αλβανική γλώσσα και με την πάροδο του χρόνου να μειώνονται και να σπανίζουν τα δάνεια από την αλβανική. Ενώ, παράλληλα, η χρήση της ελληνικής γλώσσας στον προφορικό και γραπτό λόγο των Ελλήνων της Ε.Ε.Μ. βελτιώνονταν συνεχώς με μία τάση πλήρους ενσωμάτωσης στην Κοινή Νεοελληνική όπως χρησιμοποιούνταν στην Ελλάδα.

Σπουδαίο ρόλο στη βελτίωση και καλλιέργεια της ελληνικής γλώσσας, της μητρικής γλώσσας της Ε.Ε.Μ., κυρίως μετά το 1990, έπαιξε και συνεχίζει να παίζεται Τμήμα «Ελληνικής Γλώσσας, Λογοτεχνίας και Ελληνικού Πολιτισμού», το οποίο έχει συνεισφέρει στη ζωή και τη λειτουργία της Ε.Ε.Μ., στον επιστημονικό, κοινωνικό και πολιτιστικό τομέα, καθώς, και στην προβολή και επέκταση του ελληνικού πολιτισμού και της ελληνικής παράδοσης.

Η αφετηρία του εν λόγω Τμήματος ορίζεται στα μέσα της δεκαετίας του 1980, αρχικά ως τυπική **έδρα της Νέας Ελληνικής Γλώσσας** στο Πανεπιστήμιο Αργυροκάστρου, ως επακόλουθο της μορφωτικής συμφωνίας μεταξύ Ελλάδας και Αλβανίας, υπογεγραμμένης στα Τίρανα το 1984 με στόχο την επιμόρφωση των διδασκάλων της Εθνικής Ελληνικής Μειονότητας (των ελληνικών μειονοτικών σχολείων στην Αλβανία) κι από τις 16.09.1993 ως πλήρες τετραετές Πανεπιστημιακό Τμήμα σύμφωνα με την απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου με την ονομασία

«**Τμήμα Ελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας**» και στόχο την κατάρτιση Ελληνοδιδασκάλων για τα σχολεία της Ε.Ε.Μ. Στις 17 Ιουλίου 2006 μετονομάστηκε σε «**Τμήμα Ελληνικής Γλώσσας, Λογοτεχνίας και Ελληνικού Πολιτισμού**» σύμφωνα με την απόφαση και αρ. 4440 πρωτ. του Υπουργείου Παιδείας και Επιστημών της Αλβανίας, παρέχοντας στους Ελληνοδιδάσκालους ένα πτυχίο με το οποίο είναι σε θέση να διδάξουν όλα τα κοινωνικά μαθήματα στη μητρική γλώσσα, στον δεύτερο κύκλο του εννιάχρονου σχολείου (οχτάχρονου τότε).

Όσον αφορά το διδακτικό προσωπικό του Τμήματος αποτελείται από 8 καθηγητές, Έλληνες της Ε.Ε.Μ., 7 εκ των οποίων είναι απόφοιτοι του εν λόγω Τμήματος, ένας πτυχιούχος του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και μία πτυχιούχος του Τμήματος Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων (ως δεύτερο πτυχίο). Ενώ, όσον αφορά τους φοιτητές του Τμήματος το 87% του συνόλου των φοιτητών είναι ελληνικής καταγωγής, Έλληνες της Ε.Ε.Μ. και το 13% αλβανικής.

Το αρχικό πρόγραμμα σπουδών του Τμήματος (1993) στηρίζονταν σε δύο άξονες, στη Γλώσσα και στη Λογοτεχνία και περιλάμβανε 39 μαθήματα, εκ των οποίων το 85% διδάσκονταν στην ελληνική γλώσσα, κυρίως, από μέλη ΔΕΠ του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Έπειτα, το 2008 προσαρμόστηκε στο σύστημα της Μπολόνιας παρέχοντας δύο πτυχία:

- 1) το τριετές πτυχίο «**BACHELOR**» που ανήκει στον πρώτο κύκλο σπουδών στην ειδικότητα «Ελληνική Γλώσσα, Λογοτεχνία και Ελληνικό Πολιτισμό» και
- 2) το τριών εξαμήνων πτυχίο «**MASTER**» που ανήκει στον δεύτερο κύκλο σπουδών στην ειδικότητα «**Εκπαιδευτικός Ελληνικής Γλώσσας, Λογοτεχνίας και Ελληνικού Πολιτισμού**», με στόχο την κατάρτιση των Ελληνοδιδασκάλων για όλα τα μαθήματα που διδάσκονται στη μητρική γλώσσα, στα δημοτικά κι εννιάχρονα σχολεία της Ε.Ε.Μ.

Ενώ επιδιώκει κι ένα τρίτο πρόγραμμα σπουδών που φέρει τον τίτλο «**ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟ MASTER**» στον δεύτερο κύκλο, «Master», με διάρκεια δύο εξαμήνων, το οποίο αποσκοπεί στην κατάρτιση Ελληνοδιδασκάλων για τα δημοτικά σχολεία στη μητρική γλώσσα.

Η συμβολή και η προσφορά του Τμήματος «Ελληνικής Γλώσσας, Λογοτεχνίας και Ελληνικού Πολιτισμού» στην Ελληνική Γλώσσα και Παιδεία της Ε.Ε.Μ. κατά την 26χρονη πορεία του υπήρξε ιδιαίτερα σημαντική, κυρίως:

- ✓ στην **κατάρτιση Ελληνοδιδασκάλων** με στόχο τη στελέχωση των σχολείων της Ε.Ε.Μ., από όπου έχουν αποφοιτήσει σχεδόν 300 άτομα έως το 2019,
- ✓ στην **παροχή προγραμμάτων σπουδών** για την εκπαίδευση, κατάρτιση Ελληνοδιδασκάλων για όλα τα μαθήματα στη μητρική γλώσσα στο Δημοτικό και το Γυμνάσιο, τα οποία ανταποκρίνονται στις ανάγκες της παιδείας στη μητρική γλώσσα, με στόχο την επάνδρωση των ελληνικών σχολείων (του αλβανικού δημοσίου) της Ε.Ε.Μ. με γερά στελέχη, ικανά να διδάσκουν όλα τα μαθήματα του σχολείου στην ελληνική γλώσσα,
- ✓ στη μέριμνα (συγγραφή-μετάφραση) των **σχολικών εγχειριδίων στη μητρική γλώσσα για τα σχολεία της Ε.Ε.Μ.** εξασφαλίζοντας στους Έλληνες μαθητές της Ε.Ε.Μ. σχολικά εγχειρίδια, βιβλία στη μητρική τους γλώσσα,
- ✓ στην **επιμόρφωση των Ελληνοδιδασκάλων** των σχολείων της Ε.Ε.Μ. με τη συμβολή και στήριξη του Πανεπιστημίου της Δυτικής Μακεδονίας και του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων κ.ά.

Αξίζει να αναφερθεί εδώ πως τα σχολικά εγχειρίδια, βιβλία για όλα τα μαθήματα στη μητρική γλώσσα, την ελληνική, στα σχολεία της Ε.Ε.Μ. κατατάσσονται σε τρεις κατηγορίες:

1. στα εγχειρίδια, βιβλία που **δημιουργούνται εκ νέου** και που δανείζονται περιεχόμενα και δομές από τα βιβλία της Ελλάδας και της Κύπρου, καθώς και στοιχεία από το περιβάλλον στο οποίο ζει ο Έλληνας μαθητής της Ε.Ε.Μ.
2. στα εγχειρίδια, βιβλία που **προσαρμόζονται** με βάση την πολιτιστική και εθνική ταυτότητα του Έλληνα μαθητή της Ε.Ε.Μ. και
3. στα εγχειρίδια, βιβλία που **αφορούν τα «επιστημονικά»**, δηλαδή τα σχολικά εγχειρίδια, βιβλία (Βιολογία κ.ά.) στην αλβανική γλώσσα τα οποία μεταφράζονται



Βιβλίο Β΄ Τάξης Δημοτικού
για τα σχολεία της Ε.Ε.Μ.
στην Αλβανία

στην ελληνική, η απόδοση των οποίων στην ελληνική είναι πολύ προσεγμένη ιδίως όσον αφορά την ορολογία, τη δομή της γλώσσας κλπ.

Επίσης, η δράση και η προσφορά του Τμήματος στον «Γλωσσολογικό Τομέα» επικεντρώθηκε σε δύο κατευθύνσεις, **στη διδασκαλία της Νέας Ελληνικής ως μητρικής γλώσσας και στη διάδοση και διδασκαλία της Νέας Ελληνικής ως δεύτερης και ξένης γλώσσας**. Η πρώτη κατεύθυνση στοχεύει:

- στην καλλιέργεια της ελληνικής γλώσσας στα μέλη της Ε.Ε.Μ. στην Αλβανία,
- στην οργάνωση της διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας με σύγχρονους τρόπους και μεθόδους διδασκαλίας για τους Έλληνες της Ε.Ε.Μ.,
- στην κατάρτιση και στήριξη των εκπαιδευτικών που μητρική τους γλώσσα είναι η ελληνική, καθώς, και στην παραγωγή κάθε μορφής υλικού που θα συντελούσε στην προβολή και διάδοση της μητρικής γλώσσας, της ελληνικής της Ε.Ε.Μ.

ενώ η δεύτερη κατεύθυνση στοχεύει:

- στην ενίσχυση, προώθηση και διάδοση της ελληνικής ως δεύτερης και ξένης γλώσσας
- στην επιμόρφωση εκπαιδευτικών σε μεθόδους και τεχνικές διδασκαλίας της ελληνικής ως δεύτερης ή ξένης γλώσσας, καθώς, και
- στην πραγματοποίηση σεμιναρίων και ανταλλαγής φοιτητών/τριών και διδακτικού προσωπικού με ξένα ιδρύματα στα οποία διδάσκεται η ελληνική γλώσσα, στο πλαίσιο ανταλλαγής του προγράμματος Erasmus.

Όσον αφορά τη διάδοση και τη διδασκαλία της Νέας Ελληνικής ως δεύτερης και ξένης γλώσσας, το ακαδημαϊκό έτος 2008-2009 στο Τμήμα Ελληνικής Γλώσσας, Λογοτεχνίας και Ελληνικού Πολιτισμού του Πανεπιστημίου Αργυροκάστρου, παράλληλα, με το ακαδημαϊκό πρόγραμμα, λειτούργησε και ταχτικό ετήσιο «**πρόγραμμα ελληνομάθειας**» με σκοπό «**την εκμάθηση της ελληνικής ως δεύτερης ξένης γλώσσας**», το οποίο απευθύνονταν σε άτομα αλβανικής καταγωγής, που είχαν ολοκληρώσει τη Β΄ Τάξη Λυκείου κι ενδιαφέρονταν να εντρυφήσουν στην ελληνική γλώσσα και στον ελληνικό πολιτισμό.

Το πρόγραμμα αυτό, το οποίο διέθετε παράρτημα και στην πόλη των Αγίων Σαράντα, λειτούργησε για τρία έτη με 250 σπουδαστές στο σύνολό του.

Με την περάτωση του προγράμματος σπουδών του «Γλωσσολογικού Τομέα» του Τμήματος Ελληνικής Γλώσσας, Λογοτεχνίας και Ελληνικού Πολιτισμού οι φοιτητές είναι ικανοί:

- να διδάξουν με επιτυχία την ελληνική ως μητρική και ως δεύτερη/ξένη γλώσσα,
- να γνωρίζουν και να εφαρμόζουν τις τρέχουσες επιστημονικές εξελίξεις και τη συναφή μεθοδολογία στη διδασκαλία της ελληνικής ως μητρικής και ως δεύτερης/ξένης γλώσσας,
- να αντιμετωπίζουν πρακτικά ζητήματα διδασκαλίας και να διαχειρίζονται την τάξη της ελληνικής ως μητρικής και ως δεύτερης/ξένης γλώσσας αντίστοιχα,
- να σχεδιάζουν, να οργανώνουν και να αξιολογούν γλωσσικά μαθήματα και εκπαιδευτικό υλικό και
- να κάνουν διάφορες έρευνες γύρω από θέματα της Νέας Ελληνικής και ιδιαίτερα της κοινωνικής και γεωγραφικής ποικιλοτήτάς της.

Βιβλιογραφία

Αρχείο εφημερίδας «Λαϊκό Βήμα» (1945-1991).

Αρχείο εφημερίδας «Λογοτεχνικό Λαϊκό Βήμα» (1988-1991).

Ανώνυμος. (1953). Για μια πιο πλατιά διάδοση και εκμετάλλευση του τύπου.

Εφημερίδα *Λαϊκό Βήμα*.

Μπάρκας, Π. (2016). Η κομμουνιστική ιδεολογία, ο αλβανικός εθνικισμός και η ιδεολογική γλώσσα, στο *Τα ταξίδια της Φηγού, Ήπειρος: Οι μυλόπετρες... αλλοιώνονται*, Τόμος III, Αθήνα: Εκδόσεις Ελίκρανον.

Νάτσιος, Κ. (2005). *Ιστορία της Βορειοηπειρωτικής Λογοτεχνίας*. Αργυρόκαστρο: Εκδόσεις Argjiro.

Πασχάλης, Α. (1998). *Τα Μεταπολεμικά Αναγνωστικά της Ελληνικής μειονότητας της Αλβανίας, γλωσσική και ιδεολογική προσέγγιση*. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg.

Σπύρου, Αριστοτέλης Η. (2008). Σχέσεις του ιδιώματος με την Κοινή Νεοελληνική, στο *Το ελληνικό γλωσσικό ιδίωμα της περιοχής Δελβίνου και Αγίων Σαράντα*. Αθήνα: Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Φιλοσοφική σχολή, Βιβλιοθήκη Σοφίας Ν. Σαριπόλου 109.